

FAMILIAR

DIARIU BELETRISTICU SI ENCICLOPEDICU-LITERARIU CU ILLUSTRATIUNI.

DIN TRECUTULU ASSOCIATIUNEI TRANSILVANE PENTRU LITERATUR'A ROMANA SI CULTUR'A POPORULUI ROMANU.

Dlu Georgiu Baritiu, in calitate de presedinte alu Associatiunei transilvane pentru literatur'a româna si cultur'a poporului românu, in discursulu seu de deschidere a adunarei generale a XXVIII-a, tienua in 27 si 28 Augustu n. a. e. la Fagarasiu, trecu in revista activitatea de 28 ani a acestei societati culturale. Acést'a revista este prea interesanta, si noi cugetamu a face unu bunu serviciu cetitoriloru nostrii comunicându-l-o acé'a baremi in estrasu.

„Douedeci si optu de ani ai existentiei unei societati precum este acést'a a nóstra, — dice dlu Baritiu, — facu unu periodu lungu destulu mai vartosu in acestu vécu dominatu de vaporu, de electricitate si de alte minuni ale sciintiei, pentru cá se merite, ba chiar' se se sémtia trebuint'a de a privi inapoi si a trece cu ochii sufletesci prin revista tóta activitatea Associatiunei transilvane din acei 28 ani. Pruncii nascuti in anulu nascerei acestui institutu de cultura, cum si acei'a cari in 1861 amblá in camasia lunga, astadi suntu juni si barbati in tóta poterea vietiei si ei déca voiescu se se orienteze in viitoriu, ar' face forte reu déca nu ar' intrebá, care a fostu trecutul parintiloru

In câtu petru mine, ve rogu, on. domni membri, cá mai vartosu in interesulu generatiuniloru moderne, care ne urméza nóue betrániloru, se ve tragu luare-aminte la trei momente, care mie mi-se paru de importantia suprema, déca voimu se judecamu dreptu activitatea Associatiunei transilvane pentru literatur'a româna

si cultur'a poporului românu. — Acelea trei momente suntu:

1. Epoc'a in care s'a infiintiatu acésta Asso-
ciatiune.
2. Program'a séu sfer'a ei de activitate, pe care
Associatiunea 'si propusese a o percurge si realisa.
3. Resultatele ei.

Se vedemu deci mai antâiu, intre ce impre-
gürari traia poporulu românu pe la finea anulu
1860 cându s'au inaintatu proiectulu de statute
la gubernatorulu principele Lichtenstein cu ro-
garea cá se le substérna Maiestatii S'ale pentru
preainalt'a si gratios'a confirmare, ce'a-ce s'a si
intemplatu prin prea inalt'a decisiune din 6 Sep-
tembre 1861 spre nespusa bucuria nu numai
aceloru 180 de români cari au subscrisu prim'a
petitiune in acésta cauza, ci spre bucuria miria-
deloru de ómeni, cáti au iutiesu la momentu
marimea acestui daru alu Augustului Domnitoriu,
unu daru acést'a, de care poporulu românu nu
erá dedatu pâna atunci se primésca dela nimeni
in 70 de ani. Unu Josifu II in véculu trecutu si
unu Franciscu-Josifu in véculu acést'a in
modulu loru sublimu de a cugetá au sciutu se
dica si natiunei nóstre: Voi cereti se vi se per-
mita a ve cultivá voi in de voi, limb'a, literatur'a
vóstra, a ve perfectoná in tóte sciintiele si artele
si cu atátu mai vartosu in sciintiele practice. Éta,
Eu ve deschidu calea la tóte, cu singur'a condi-
tiune, cá voi se fiti si se remâneti ómeni cu
mintea intréga.

Ce nu ar' fi datu strabunii nostrii înainte cu două și cu trei sute de ani pentru o libertate cum a fostu acést'a?

Dara vai, pre câtu erá darulu monarchului de neprețuitu, pre atât'a mijlócele materiali ale poporului nostru aici in acésta tíera nefericita eráu cerute și impartíte la mii de alte lipse și neajunsuri. Sub dominiatiunea austriaca s'a fostu introdusu mai multe imposité noué, necunoscute pâna atunci in acésta tíera; nu sciu inse cum se intemplá, cá acel'asi regimu ingrigise, cá poporulu care munciá și voiá se muncésca se póta și cáscigá bine, cá se aiba din ce dá, precum și dedeá.

Eráu inse alte lipse și nevoi nenumerate, remase din treculu dorerosu pe umerii nostrii.

In cei dícece ani trecuti dela resboiulu civilu pâna la 1860 preste două sute de comune rurale romanesce parte arse intregi, altele pe jumetate séu pe a trei'a parte, poporulu a fostu silitu se le restaure cá se aiba unde se scuti de asprimea clieme nóstre. — In acel'asi témpu de dícece ani multime de beserici și case parochiali arse ori ruinate, s'au restauratu totu de cátra poporu.

Sub sistemele vechi feudali se decisese de repetíte-ori, cá se se mai faca și pentru romani 3 (dícemu trei) scóle románesci in Fagarasú, in Hatíegu și Cetatea-de-pétra.

A venitu inse sistem'a absolutistica si afându anume pe poporatiunile rurale de tóte nationalitatile in stare de semibarbare, cu voint'á s'a de feru a impusu și poporului románu din acestea două tíeri Ungari'a și Transilvani'a, in locu de trei scóle preste trei mii cu limba de propunere materna. Combinându dupa dese raporturi ale celor doi referenti scolastici din acelu periodu numitu alu absolutismului de 10 ani, vomu aflá cá in dísul periodu in mani'a tuturoru greutatiloru totu se deschisera pâna 600 de scóle de ambele confesiuni.

Comune, beserici, case parochiali, scóle au costatu restaurarea loru milióne scóse din sudórea poporului preste cele vre-o 19 milióne fl. m. c., care se scoteáu din Transilvani'a pentru tesaurulu statului.

Nu ne este permisú a uitá, cá indata in 1849 prin arderea noteloru kossuthiane in piátiele publice câteva'a milióne au sburatu și din pungile poporului románu.

Cu tóte acestea perderi enorme, fruntasii poporului trebuíu se cugete la restaurarea și respective infintíarea din nou și câtu mai curéndu de instituté superióre de cultura. Localitatíle din Blasíu servisera cându cá prinsori cându cá casarme, batjocurite, ruinate, asceptáu redeschiderea loru. In urmarea devastatiuniloru 17 ani nu s'a datu pâne la 200 de studenti din fundatiunile vechi.

La episcopi'a (acum'a metropoli'a) din Sibiiu nu ar' fi ajunsu nici-unu milionu spre a o scóte din vechi'a desolatiune. De unde se íesa milionulu, déca nu totu din sudórea poporului; și elu a esítu, este de fația vedíutu și pipaitu in fonduri și reabilitati. Seminariu pentru teologi, institutu de pre-

parandia trebuí se se infintíeze cum ai díce, storcându apa din pétra.

Este unu colíu de pamentu in acésta tíera, locuitu de o rassa de ómeni fórte valorosi, activi pre atât'a, pre câtu și descepti; acei'a inse mergeáu cu cacíul'a in mâna și cu pung'a plina, cá se se róge de altii, se primésca și pe pruncii loru pe la scóle de alte limbi. Pâna cându acésta umilire și rusíne, 'si dísera ei; scósera in vre-o cincii ani 74 de mii fl. mon. conv. și redicara cu ei partea cea mai mare a scóleloru gimnasiali, éra apoi obositi de-o-camdata de a mai infintíá și fondu de salarii, se obligara pe dícece ani, cá se platésca salariile prin cotisatiune, fia-care dupa poterile s'ale. Acesti'a eráu Brasíovenii cu impregiurimea. — Totu in Brasíovu s'a infintíatu in 1850/1 prim'a reuniune de femei pentru crescerea fetitíeloru remase orfane de parinti dupa omorfrea loru in revolutiune. Spre scopulu acest'a s'au cerutu unu altu fondu de 30 pâna in 40.000 fl. m. c.

Statulu absolutisticu cereá mereu dela romani functionari din sângele loru, cari se scia tóte trei limbile patriei. Pâna in anulu 1861 numerulu tinerilrou románi ascultatori de drepturi la academi'a din Sibiiu in cursulu de 4 ani treceá preste 100, multi inse din acei tineri eráu sustienuti la studiu din colecte nationali.

In totu cuprinsulu acestei tíeri abiá eráu vre-o dícece advocati de nationalitate romána, cari cunosceáu și limb'a germána; alti câtív'a intrasera in functiuni de ale statului. Dupa spus'a unor membrii dela curtea inalta, numai procesele urbariali se gramadisera pâna la unu numeru de treidíceci de mii. Se cugetamu la spesele impreunate cu acelea.

Nu ne este permisú a trece cu vederea nici grigile cele mari ale poporatiuniloru militarisate, pâna ce le-au ajutatu D.-díeu cá se-si asigure fondurile și se le aduca la destiniatiune loru, de care astadi se bucura totu poporulu nostru.

Asíu mai poteá atinge și alte greutati fatali, cu care luptáu románi pe la 1860, dara fiindu acelea de natura mai delicata decâtu tóte celelalte memorate pâna acilea, nu voiu se ve superu cu de acelea.

Eu din partea mea ori-cându trecu prin memori'a mea tóte acelea lupte ale vietíei poporului romanu, reflectându totu-odata la Associatiunea transilvana, nu me potu mirá de modestele s'ale inceputuri și nu me alteréza intru nimicu nici sum'a resulteloru activitatii s'ale, care unor ómeni se paru multu mai puține decâtu suntu ele in realitate.

Déca vomu tíeneá inaintea ochiloru numai program'a, vasta, piramidala, a cárei realizare o luase asupr'asi Associatiunea transilvana, și déca nu vomu uitá cu totul, cá numai D.-díeu facuse lumea in 6 díle și inca din nemicu, atunci dá, Associatiunea nóstra va fi facutu fórte puçinu in 28 de ani. Și érasí déca cineva ar' pretíu activitatea unei societati literarie și de cultura numai din punctu-de-vedere materialu

dupa averi in bani si realitati, dupa fonduri consolidate, atunci dá, s'ar' poteá érași díce cu totu dreptulu, cá Associatiunea nóstra a facutu puçinu sí cá este seraca.

O societate literara, séu científica, séu cultivatóre de arte sí de diverse ramuri ale industriei, ori de agricultura, nu este nici banca de speculatu ca bani sí nici consortiú de comercianti, cari alérga dupa cásciguri pe uscatu sí pe mare. Lucra sí societatile literarie sí de cultura, cu óresi-care capitaluri, dara cáscigulu pe care-lu arunca acestea nu mai este imediatu celu materialu, ci cu totulu altulu neasemenatu mai mare, pe care numai unu Harpagonu 'lu va dejosí cá se voiéscá a-lu pretiú in bani sí se intrebe cá sí speculantiú dela burse, „was kauf ich mir dafür?“

Associatiunea nóstra a impartitu in 25 de ani in burse la studenti in diverse clase sí specialitati, in tíera sí in afara v. a. fl. 32,077. — In acel'asi periodu 's'au numeratu in ajutórie la invetiácei sí sodali de meseriasi dela diverse industrii v. a. fl. 6630. — S'au impartitu ajutóre pentru scóle lipsite sí in tíenuturi periclitate v. a. fl. 3400. — S'au vocatu sí unele premi literarie fórté modeste cu v. a. fl. 601. — Literatur'a sí interesele Associatiunei au fostu aduse la cunos-cint'á publiculu cetitoriu in 7 ani prin 7 publicatiuni in formatu 8-vu sí prin organulu seu oficiosu „Transilvani'a“ in 20 de tomuri formatu 4°, care tóte au costatu in suma aproximativa, labóre, hartia, tipariu, expeditiune v. a. fl. 16000. — Adunându aceste cifre intru o suma totala, vomu aflá cá Associatiunea cheltuise pentru scopurile s'ale in 28 de ani sumasiór'a de v. a. fl. 58.700.

Óre inse unde suntu fructele acelei sume cheltuite? va intreba speculantulu dela bursa.

Déca noi am fi anglii, in locu de ori-ce altu respunsu am intreba sí noi pe speculantu: Ce capitalu representa cutare ingeneriu, cutare advocatu, medicu, architectu, agronomu, silvicultoru, comerciantu, functionariu la vre-unu institutu de creditu, publicistu, profesoru, cari toti sí fiacare au venitu siguru câte 2000 fl. pe anu? Déca diu aceste clase de cetatiéni ar' fi esítu in cei 28 de ani numai 20 de tineri ajutati cu stipendii dela Associatiunea transilvana, cari astadi prelânga frumós'a loru positiunne soçiala au câte dóue mii floreni v. a. venitu anualu, adeca cu totii 40,000 fl., apoi acésta suma cá interese de 5%^o representa unu capitalu de 800,000 fl. v. a. — Totu dupa acestu metodu ar' calculá englesulu practiculu sí cu ajutóriele date meseriasiloru, l'ar' intreba pe fia-care, câtu costa capulu sí braçiele s'ale, éra meseriasíulu practiculu i-ar' respunde: Capulu sí braçiele mele au valórea de 20,000 fl., pentru-cá alu meu cáscigu siguru este 1000 fl. v. a. pe anu.

Intr'ace'a meritulu celu mai mare sí neperitoriu alu Associatiunei transilvane nici-decum nu stá intru impartírea aceluorú vre-o 50 mii floreni la studenti sí la invetiácei, ci adevérat'a ei putere datatóre de viétia s'a manifestatu indata dela inceputu sí urméza a se manifestá pâna in

diu'a de astadi in admirabil'a s'a influentia morala, cu care a petrunsu tóte fibrele vietiei poporulu nostru in acésta tíera sí in afara. Nu diu vre-o desiértatiune usíoratica o dícemu acést'a noi ar-delenii, ci numai pentru-cá asia placuse lui D.-díeu sí monarchulu nostru, cá érași totu dintre muntii acestei tíeri se se dea boldu activitatii nationale romane sí inaintarii ei in cultura sí civilizatiune.

O multime de parinti cu stari sí cu averi considerabili, vedíéndu cá s'a formatu o societate care ajuta la studii pe fii parintiloru mai lipsiti, impinsi de o justa ambitiune au inceputu se ingrigiéscá sí ei cu totulu altmintrea de instructiunea sí educatiunea prunciloru proprii.

Cându au vedíutu femeile române cu ocasiunea primei expositiuni române din 1862, cá munc'a loru de casa este laudata sí premiata in faci'a tíerei, cá sí cum ar' fi vibratu priu tóte fibrele loru unu curentu electricu dintr'o columna Voltaiana, asia s'au sémítu tóte incuragiáte sí totu-odata consolate in spiritulu loru.

Cându lumea vedíu, cá productele poetice ale geniulu románu suntu laudate sí premiate in persón'a neuitatulu nostru amicu Andreiu Muresianu, éra art'a amusicei in aplaudarea sí premiarea Elisei Circa, o multime de talente fusera impin-tenate, cá se-si ceree sí ele poterile loru in ambele acelea arte. Premiile, unulu de 50 sí altulu de 30 de galbini votate cu ace'a ocasiune nu insemnáu nemicu in comparatiune cu escelent'a rivalitate desceptata prin acelea.

Sí concertulu sí chorulu din 1862! Numerati ve rogu, déca poteti, concertele sí chorurile câte s'au infiintiatu de atunci incóce pâna sí in tíenuturile cele mai ascunse ale muntiloru, unde se audu numai sunetele doióse ale fluierulu pas-torescu.

Inse nici acestea nu suntu cele mai mari merite ale Associatiunei transilvane. Cându trasera in discussiune regulele limbei române filologi cá Cipariu, cá Laureanu, Gabrielu Munteanu in audíulu unui publicu de optu sute de persóne, in frunte cu cei doi prelati, cându acelu publicu audi din graiulu unui'a din trénsii, cuventele: „cum voiu merge acasa, voiu emitte cerculariu cátra clerulu meu, cá de aci incolo se se introduca preste totu scrierea cu litere latine sí cu ortografi'a adoptata de cátra Associatiune,“ cine póte se mesure cu mintea s'a importantia progresulu care s'a deschisu limbei nóstre din ace'a óra inainte? Se compare ori-cine scrierile publicate pâna in 1860 cu cele de astadi, nu ale unoru scriitori de profesiune, cari la ori-ce poporu facu exceptiune dela regula, ci scrierile esíte din penele mai multoru sute de carturari, de a dóu'a sí a trei'a categoria, pentru-cá se mesure fára preocupatiune marea distantia facuta inainte.

Se va díce inse ce'a-ce s'a sí auditu une-ori, cá limb'a scrisa este numai pentru cárturari. Da, intocm'a asia, precum suntu tóte limbile scrise pentru acei'a cari le sciú atátu ceti cátu sí ale scrie. Óre inse toc'm'a asia se fia? Care poporu

din tóta lumea a știutu vre-odata mai multu din limb'a s'a, decâtu atât'a câtu a învătătu elu dintru-o generatiune in alt'a? Déca voiesci cá se scie mai multu, ai se te faci apostolulu seu, se mergi la elu și se-lu înveti limb'a. Associatiunea nóstra avându și acésta missiune importanta concediuta ei prin statute de cátra monarchu, a implinitu-o asía, încátu ea póte díce in cugetu curatu, cá influinti'a ei tocm'a in punctulu acest'a este cea mai salutară. Betrânii nostri 'si potu aduce aminte, cá Associatiunea nóstra 'si tîenuse adunarile ș'ale anuali inca și in regiuni de acelea, in care pe locuitorii din locu români curati î-i prindeá miratea, cându audiáu pe asía numitii domni vorbindu și ei românesce. Astadi din aceleasi regiuni ne vinu sciri despre scóle bune infintiâte, reuniuni de femei române, representatiuni dramatice, reuniuni de cântari, consortiuri de credite, zidiri de beserici nóue și alte întreprinderi folositoare, in care se manifesta viét'ia poporului.

Limb'a româna vorbita asía precum cere geniulu ei, are in sine-si unu farmecu misteriosu, care cuceresce audiulu omenescu, precum 'lu cuceresce cea italiana, séu dialectulu Franciei meridionale cum și celelalte dóue limbi neolatine. De aici se esplica și impregiurarea, cá inavutirea și cultivarea limbei române in proportiunea in care se desvólta și cunoscintiele omenesci, este impreunate cu greutatea neasemenatu mai puține decâtu cultivarea altoru limbi, care diferu cu totul in vocabulariu in formele gramaticali, in sintaxa și in totu spiritulu loru de tóte limbile neolatine, cá și de cele dóue classice, un'a numita a díeiloru, éra ce'alalta a imperatoriloru.

Cá infintiarea și sustînerea Associatiunii transilvane a fostu și mai este inca pe tîmpu îndelungatu un'a din cerintiele cele mai imperiose ale natiunei nóstre in acésta monarchia, se cunósce și din impregiurarea, cá preste puținu dupa începerea activitatii ei, in Aradu și la Cernauti s'a sémțitu ace'a-si necesitate de a cultivá literatur'a româna și pe poporul românu din acelea dóue țeri, nu numai prin beserica și scól'a, ci și pe acésta cale apucata de acei 180 de români in anul 1860.

Cá umbr'a.

Cá umbr'a ce incede se scada totu mereu,
Peri-v'a pentru tene in nópte chipulu meu,
Departé vomu fi vecinicu și nu ne-om mai vedeá
Si dílele trecute in veci n'omu mai aveá.

Si 'n nópte se va stinge, unu visu ce 'n amagire
Legatu-ne-a de-olalta prin frageda iubire,
Si nóptea va fi mare si lunga o vecie
Si totu asía de lunga dorerea o se fie!

Aflá-vei óre cându-v'a o inima se bata
Totu cu asía caldura precum bateá odata,
A mea la întêlnire; — dar' nu vei scí aflá
Pre omulu ce odata plângeá inaintea t'a,

(1887.)

Georgiu Simu.

INELULU.

— Novela. —

(Urmare.)

IX.

Ómenii, adeca bas ngii, lautarii și dintre privitori cea mai mare parte, mersera se mânânce și ei la amédi și ast'felu joculu se contenise pentru câtv'a tîmpu. Nici acam cându Pavelu și dupa elu Gligore esisera in curte, nu se réncepuse, cá-ci fetele erau duse se întórca lân'a, care se uscasa destulu pe o parte

Lautarii se reasiediasera pe laviti'a deinaitea meriloru, éi' Stoic'a dîrstariulu, care érá „cum ti-e sturzulu“ se pusese lângă cobzaru și-lu pusese se-i díca o „manea“ turcésca, pe care se încercá elu s'o cânte din gira, dar' nu prea isbuteá de multele sughițiaturi care-i intrerupeá cânteculu.

Cum vedîu pe cei doi coconasi începú se strige: „brava“ vedi asía, pofitiți și d.-vóstra la jocu, dar' pâna un'a alta, lautarii ar' trebui se-si mai ude gátulu.

Gligore, de frica se nu-lu dee de голу Stoic'a, pe care-lu vedeá cu totul ametítu, scóse o „bancuti'a“ și díse:

„Lasa pe lautari cá am eu grigia de ei și du-te de bea un'a in sanetatea mea.“

Stoic'a se sculá și merse cá m șiovaindu la Gligore de luá „bancuti'a“ din mân'a lui. Ast'a o facú fâra se fi rostitu unu singuru cuvêntu. Dupa-ce luase banulu din mân'a lui Gligore, 'si puse degetulu pe buze, clintí cu cód'a ochiului spre Pavelu și se duse spre pórtă.

„Se vedi cá érași o se i-se aprindia rachiulu in elu cá deunadile, díse Pavelu.“

„Nu te teme cá a beutu elu și mai multu respunse Gligore, apoi merse se zorésca pe fete la intorsu

Cându trecú Stoic'a pe lângă Pavelu i díse: Dă-mi o bancuti'a cá te cunosc.

Lui Pavelu i érá sila și pentru a scapá de elu i dete bancuti'a desí se temeá cá beutur'a prea multa i va strică lui Stoic'a.

Fetele n'asceptara pâna se vina Gligore, grabiáu ele și nezorite, cá-ci vremea pierduta mergeá pe sém'a placerei loru, dar' asía érá naravitu Gligore și naravu din fire, n'are lecuire.

Pavelu întrebá pe lautari:

„Sciti se díceti unu valsu séu o polca?“

„Cum nu,“ respunse Bálau, asía-lu chiamá pe „primasiulu“ lautariloru, care portá díșulu nume pe semne fiindu-cá érá negru cá o cîóra. „Cum nu,“ mai repetá odata Bálau, „scim se dícem și zvaltíu, și polca ba pâna și „cotrodonsu.“

„Cându voru veni fetele, se díceti unu valsu,“ porunci Pavelu.

„Bine coconasiule, vomu díce.“

Pavelu se retrase, cá-ci veniáu flacái, între ei și Vastu, pe care nu-lu poté suferi.

„Este iertatu, coconasiule, se jucamu unu calusiériu, pâna voru veni fetele?“ 'lu întrebá unulu dintre fetiori.

Miculu gourmandu.

„Ertatu, cum nu,” response Pavelu și se oprî, că se privéscă la acelu jocu voinicescu, dar' i-se strică tóta placerea, vedîndu că vatavalu calușieriloru nu erá altulu decâtu Vasfi.

„Ce omu scârbosu,” 'si dîse elu și acum i pareá reu că le dase voie flacăiloru de a jocá calușierii, cu atátu mai reu i pareá fiindu-că fetele gatasera intru ace'a cu intorsulu lânei și-si tocniáu andrócele că se vina la jocu.

Pavelu merse intru întêmpinarea Tîchii.

„Scii se joci valsu? o întrebâ elu cu unu zimbetu căm sftiosu.

„Sciu, coconasiule,” response Tic'a, mijindu ochii, dar' totu-odata ivrosîndu-se de placere.

„Se jocamu dar' unu valsu impreuna,” dîse Pavelu.

„Da, da, se jocamu,” strigá cu veselia Mari'a Grecu, venindu cu Gligore, care se incercase in mai multe rënduri se-i vorbésca de melulu Tîchii, pe care inse ea nu voise se-lu asculte cu nici unu pretiu. Că s'o imbuneze, că-ci Mari'a se superase fórté tare pe elu, Gligore i spusese că va jocá unu valsu cu dên's'a.

Se apropiasera de jocu, unde se oprira pentru a privi.

Pavelu stateá lînga Tic'a de asta-data mirosulu busuiocului din mân'a fetei nu-i erá neplacutu, nu-lu mai asemená cu mirosulu taméii din cadelnit'ia dela petiórele mortului. Celu mai finu parfumu nu i-ar' fi fostu mai placutu, mai dragu decâtu mirosulu acestei-flori tîeranescei.

„Ce te totu uiti la flacăulu cel'a,” dîse de odata Pavelu, și fruntea s'a atátu de senina pâna acum, se posomorî.

„D'apoi nu este vatavalu calușieriloru,” response Tic'a, ivrosîndu-se puçinu, ciuda se-i fi rumentóre faci'a, séu mâchnirea?

Pavelu se uitá pe sub sprâncene la féta, dar' tacu, câtv'a vreme.

„Jucat'a-i multu?” o întrebâ intr'unu târdíu.

„Tóte jocurile,” dîse Tic'a cu ochii sclipitori de multiemire. „Dar' d.-t'a de ce te-ai dusu?”

„Sî te-a luatú in braçie vr'unu fetioru?” 'si urmá Pavelu întrebările, fâra se fi respunsu.

„Cum se me fi luatú, dar' n'am inelu in degetu.”

„Inelulu meu?” siópti Pavelu.

Tic'a mijí ochii și începú se traga de chiațorea iiei s'ale, de credeái că vré s'o rupa de-acolo. Dar' de unde s'o rupa?

Tocmai atunci sfêrsira calușierii joculu lor.

Vasfi, esîndu din cercu, trecú pe lînga Tic'a și o privi cu nisece ochi invapaiati.

„Haide Balane,” strigá Pavelu, luându pe Tic'a de mâna și tragându-o in cercu, „dî valsulu.”

Balanu începú se dîca, soçiú-seu cu laut'a și celu cu clarinetulu și cu cobz'a dupa elu.

Nu eráu nisece tonuri minunate, erá unu valsu vechiu de-a lui Lahner, reu esecutatu și cu tóte astea lui Pavelu i-se pareá cânteculu tîganiloru cum nu póte pareá mai frumosu ângeliloru cântarile serafimiloru și ale cheruvimiloru

din ceriu, că-ci cuprinsese pe iubít'a inimei s'ale de midilocu și strêngându-o de peptulu seu celu svêcnindu se pornise cu ea in acelu vârteju minunatu, care te face se te credi aripatu și inaltiatu de pe acestu pamentu plinu de miserii.

Dara și sburá tēner'a și frumós'a parechia. Toti se uitáu la Pavelu și la Tic'a. Pâna și cocón'a Leftera, care priviá din feréstra, oftá și-si sterse mereu ochii, pe semne că se-i véda mai bine. Erá slaba de inima, biét'a cocóna, asîa încátu la alte privilegii, mai mici decâtu ast'a, i-se stringeá baierile inimei de i-se faceá inim'a câtu unu purece numai și atunci ochii nu-i vedeáu bine.

Vasfi inse inghiteá mereu la noduri; Cum nu! joculu de calușieri in care jucaser'a pamentulu i umpluse gâtlejulu de prafu și acum silitu erá se inghita ne'ncetatu. Celu puçinu asîa trebuia se véda toti, câtú i vedeá beregat'a gâtului mișcându-se ne'ncetatu de susu in josu și de josu in susu și gur'a latîndu-se mereu, că și cându i-ar' fi plina de acréla. Ochii sei urmareáu mereu pe Tic'a.

Pavelu o invêrtise de vre-o câteva ori dintru antâiu, cu peptulu svêcnindu de bucuria și de fericire, cu ochii lucitori de multiemire, cu gur'a zimbitóre de placere, dar' resuflarea s'a cea lina se prefacú pe nesêmtite in gâfaiéla, ochii i-se căm rosíra de oboséla și gur'a i-se inelestá de opintire. Mai facú inca unu inconjuru, apoi nu mai potú, încetá de a mai jocá și esf cu Tic'a in cerculu privitoriloru.

Stergându-si fruntea de sudóre dîse cătra féta, cu buzele palite și cu glasulu inca tremurându de oboséla:

„Cum te-asi mai redicá in braçie, dupa obiceiulu vostru, déca nu mi-ar' fi rusíne.”

„Si-apoi nici joculu nu este inca ispravitu” adause Tic'a fâra a poté retîné o lina oftare.

„Nici joculu nu este ispravitu,” repetá Pavelu in sine, că-ci întielesese prea bine oftarea fetei, apoi 'si puse capulu in peptu, că și cându ar' fi voitu se véda cu ochii, că óre de ce acelu peptu nu-i iertase că se jóce joculu pâna in sfêrsitu, fâra se resufe cum o faceáu toti cei'alalti jucatori.

Cândú 'si redicá érasu capulu din peptu și aruncându-si privirea incrunzata preste ómenii dimpregiurulu seu, zarí unu lucru care-lu umplú de ciuda și de mâchnire. Vasfi faceá cu degetulu semnu Tichii, că se vina se jóce cu elu. Bietulu Pavelu credíu, că cinev'a naprasnicu l'a apucatu de gátu și-lu sugrama din resputeri, cându in urmatórea clipéla vedíu că Tic'a ascultatóre, se deslípí de lînga elu și merse spre Vasfi, acelu flacău nesuferitu, care o luá indata se asiedîa cu dên's'a printre valsuitori și începú s'o invêrtésca.

Cátu erá de bádăranu, cum o intorceá de prostu, unu ursu din padure și inca ar' fi aretatu mai multa sprintenie decâtu acestu flacău.

Si-apoi musica erá óre acelu scártiatu sfasfătoriu de laute, acelu tipetu asurditoriu de clarineta?

De-odata i-se parú lui Pavelu, că érasu fi vine unu mirosu de taméia și că acelu mirosu

purcede chiar' de pe hainele s'ale. Dar' nu eráu numai vre-o dóue frundiulit'e de busuiocu, care din v'êrst'a Tîchii se lipisera de peptulu lui cându jucase cu ea.

Cu ochii incruntați privi puçinu la acele sermane frundiulit'e, apoi le scutură cu disprețiu de pe peptulu seu.

„Vedi bine nici joculu nu este ispravitu,“ 'si dîse Pavelu cu necasu, „d'eca l'ai inceputu cu mine, 'lu vei sfêrsi cu acestu b'ad'aranu, celu puçinu vei vede' deosebirea. . . . Numai de nu l'ar' impinge satan'a s'o iee in braçie sî s'o sarute . . . dar' nu . . . c'aci Tîc'a are melu in degetu sî nu este de la elu. Èta sî Gligore obositu, nici elu n'a jocalu cu Mari'a p'ana la sfêrsitu.“

Pavelu ar' fi fostu pe deplinu m'angaiatu, d'eca s'ar' fi spartu indata acestu valsu, care dintru ant'au i fuse raiulu pe pamentu sî care acum i se pare' o g'ola papus'erie, cum i-se paruse sî inaintea amediului hor'a, la care privise de c'olea susu din v'êrfulu dealului.

De-odata s'audi unu tîpetu petrundiatoriu.

Vasfi calcase pe jucato'ea s'a, pe Tîc'a, cu talp'a cea gr'osa a cismeloru s'ale pe petioru de i-lu strivise cu totul.

„N'ó, vedi drace,“ dîse Vasfi cu nepasare la parere, in adeveru inse de-abi'á-si pot' tîene' cumpetulu, de ciuda c'ac tocmai lui trebui' s'è se int'emple asemenea rusine la jocu sî de necasu c'ac tocmai Tîc'a trebuise se fia strivita de elu.

„D'ór' nu t'i-oi fi ruptu vr'unu degetu de la petioru,“ adause elu apoi.

Nu primí nici unu respunsu, Tîc'a er'á incongiurata de muieri, care voi'au t'ote se ved'z, ce i-se int'emplase bieteí fete. Joculu se sparse. Tîc'a f'ú dusa in siura, unde-i sc'osera cismulit'a din petioru s'i-i gasira degetele invinetite. Un'a d'ice' se-si puna petiorulu in apa, alt'a voi'á se-i faca o alifie, alt'a strig'á se-i opere degetele cu unu cutitu, alt'a sustiene', c'ac trebuie frecata cu rachiu.

Coc'ón'a Leftera ved'íuse din fer'estra grama-direa muieriloru, incetarea jocului, alaiulu ce ur-mase dupa ace'a sî intreb'andu ce este, af'ase t'ota impregiurarea.

Mai ant'au se uit'á se ved'á ce face Pavelu.

Elu state'á in us'a siurei sî se uit'á cându in launtru, cându af'ara, adeca privi'á la Tîc'a apoi se uit'asera pentru a arunc'á nisce priviri fulgerato're asupr'a lui Vasfi, care pare'á sî elu cuprinsu de o ferbere mare.

Vasfi inse nu stete multu, ci ved'íendu c'ac apr'ope toti, c'ati se interesase de Tîc'a, d'andu cu ochii de elu, se posomori'au, se int'orse binisioru spre gangu sî o lu'á la petioru.

Pavelu pare'á dintru ant'au c'ac voiesce se-lu urmeze, apoi érasí fac'ú o mișcare c'ac sî cându ar' fi voit'u se intre in siura.

„Ce s'a intemplat'u Pavele,“ i strig'á acum muma-s'a din fer'estra.

„Unu b'ad'aranu a calcatu pe Tîc'a Marii Luichii pe petioru, sî muierile d'icu, c'ac i-ar' fi strivitu degetele as'ia de tare, inc'atu i s'au invinetitu.“

„O sermanic'a,“ o compatimí coc'ón'a Leftera. „D'ór' nici nu va fi in stare, s'è se duca acasa, du-te de spune visitiului se puna caii la caru sî s'o duca acasa, dar' numai dec'atu, c'ac-ci trebuie s'è se duca apoi dupa tata-teu sî se nu int'ard'ie cumv'a.“

Pavelu alerg'á se indeplinesca ordinulu mamei s'ale. Se bucur'á de ingrigirea ce aret'á coc'ón'a Leftera pentru Tîc'a sî i-se pare'á c'ac unu bunu presemnu pentru dragostea s'a. D'eca ar fi sciutu, c'ac muma-s'a numai de frica, se nu rem'ana Tîc'a preste n'ópte prin apropiere, avuse ideí'a s'o trimita acasa in carut'a loru, nu s'ar' fi bucuratu de locu, dar' nici prin g'andu nu-i trec'ú asemenea lucru sî s'ent'ia ace'a fericire egoista in sufletulu seu, care se gasesce adese-ori la tineri de v'êrst'a s'a.

Pavelu er'á m'angaiatu nu numai de simpat'ia ce aret'ase mama-s'a c'atra Tîc'a dar' sî de ace'a int'emplare noroc'osa, cum o numi'á elu, c'ac tocmai Vasfi, nesuferitulu de Vasfi, fusese acel'a, care adusese pe iubit'a s'a in ac'esta stare de doreri.

Acum pote'á s'ent'í deosebirea cea mare ce er'á intre elu sî intre acelu b'ad'aranu.

Visitiulu veni cu carut'a, Tîc'a f'ú incarcata sî dusa.

Pavelu se uit'á cu dragu dupa ea. Er'á mult'íemitu, cu desevers'ire mult'íemitu de sfêrsitulu, ce luase ac'esta d'í inceputa c'am tristu pentru d'ensulu.

Joculu se urm'á, dar' nu mai ave'á nici unu interesu pentru Pavelu. Mers'è érasí susu pe v'êrfulu d'elului sî se incerc'á a descoperi urm'a iubitei s'ale, printre norii de prafu redicati de carale, care se duce'au spre satulu Tîchii. Incercarea s'a covilar'esca er'á f'ara nici unu resultatu firesce, c'ac-ci carulu cu f'et'a, disparuse demultu, p'ana-ce Pavelu potuse ajunge pe v'êrfulu d'elului; dupa unu t'ard'íu ved'íu, la o cotitura a drumului unu caru trasu de doi cai, pe care f'i cunosce'á. Er'á caii loru sî in caru recunosc'ú bine unu trupu.

„D'ómne s'inte, a moitu Tîc'a sî visitiulu nostru o aduce inapoi,“ acestu g'andu infioratoriu, 'lu fac'ú se séra in petio're sî s'o tulésca josu in curte, unde ajunse, tocmai cându intr'á sî carulu loru.

Pavelu recunosc'ú cu bucur'ia c'ac se insielase.

In caru jace'á unu trupu de omu, dar' nu er'á alu Tîchii, ci a lui Stoic'a d'êrstariulu, care se imbetase in c'ârcium'a satului de er'á c'ac mortu sî pe care fertatii sei, dupa ce se rogasera de visitiu c'ac se-lu iee cu d'ensulu, 'lu incarcasera sî-lu trimisera as'ia acasa.

„M'a batutu Domned'ieu, fiindu-c'ac eu am fostu acel'a, care i-am datu bani c'ac se mai bea at'at'a dupa-ce beuse destulu,“ 'si dîse Pavelu sî se duse in casa, urc'á treptele sî se arunc'á in patu, d'andu-se g'anduriloru s'ale.

(Va urm'á.)

Suferințele unui gourmandu.

Eu sunt, s'eu mai bine d'eu erám unu garsonu betránu. Cincid'eci de ani 'mi trecura cá unu visu s'í, pofu se-o spunu, in deplina fericire. Ce-mi lipsiá mie, cá se me s'ém'iescu bine? O nev'esta? Nimicu mai puçinu cá ast'a: Femeile, asiá mi-se spuneá, persista bucurosu prelânga voint'ia loru proprie s'í cheltuescu bucurosu paralele, ér' mie 'mi placeá se me controlezu eu insusi pe mine s'í se dispunu in deplina libertate de cas'a mea. Afara de ace'a o sciám prea bine, cá unu garsonu in anii cei mai buni s'í de-o infaçis'iare suportabila, care dupa o indelungata activitate de negustoriu a dusu-o la cev'a, e in societate cu multu mai bine primitu, decâtu unu barbatu casatoritu, mai alesu déca se scie portá galantu façia cu sexulu frumosu. Prin urmare nu aveám nici o cauza, de a-mi dorí vre-o schimbare.

Ce'a-ce me léga mai tare de viét'ia mea de garsonu, erá cocón'a Mi'a, veduv'a unui espresu, care s'a fostu nenorocitu in serviciulu meu. Acést'a femeia escelenta avuse amabilitatea de a devení bucatarés'a mea s'í, d'omne ce mai bucatarés'a! Nu dóia, cá erá t'ênera ori inzestrata cu cine scie ce gratii trupesci, — ast'a nici cá se potrivíá cu t'it'orea unui garsonu, — ori cá erá blânda s'í placuta; nu, din contra aveá unu temperamentu cárm agítatu, dar' ast'a-i pot'ent'ia numai auctoritatea inaintea celor'alalte servit'ore s'í apoi façia cu mine nu-si aretá mâni'a nic'odata. Lucrulu de capetenia erá cá ferbeá de minune, s'í mai multu nu acceptám de la ea. Ciórbele ei, fripturile ei, entrée-urile ei erá domned'iesci, pragiturile s'í partetele ei adeverate capu-de-opere, dar' chiar' capu-de-opere.

In adev'eru, déca as'iu voi se ins'iru t'ote bucatele, cu care brilliá, nu as'iu mai gatá-o; desertele ce mi-le aduceá, eráu rezultatele adev'eratelor inspiratiuni, cá-ci o receta pentru ele nimeni nu i-a scrisu vre-odata. — propriulu ei spiritu, propriulu ei talentu extra-ordinaru f'i inspirá aceste capu-de-opere. Ce-mi pasá apoi mie, cá erá de vre-o s'iese urme de inalta, aveá unu nasu nodurosú s'í o mustét'ia destulu de respectabila s'í prelânga t'ote aceste numai vre-o câtev'a fire de peru albu pe capu s'í v'oceá unui capitanu de artelarie in mijloculu bubuitului tunuriloru.

Erám fericitu. Aveám nesce odai elegantu ajustate s'í poteám, cându voiám, se-mi invitú câte unu prietenu, sciindu, cá are se fie bine ospetatu. Fumám unde voiám, nu me genáu nici cele mai albe perdele, veniám acasa cându 'mi placeá s'í erám toturoru cunoscutiloru mei casatorit'obiectulu celei mai mari invidii. Afara de ace'a 'mi zimbiáu cele mai frumóse fete, veduve tenere eráu afabile cu mine s'í prelânga o asemene in-t'empinare s'ém'tiám cu óre-care placere, cu câtu erá mai bine se-ti poti alege dintre dóued'eci s'í cinci de dame tinere, decâtu se-ti fi alesu in fapta un'a. Cocón'a Mi'a înca s'a pronunçiatu asup'r'a acestui

lucru de repetite ori s'í cárm destulu de respicatu s'í hotarítu. Pe d'omne, asiá diceá ea, nu le póte suferi odata cu capulu; acestu soiu de femei gusta dia t'ote cele s'í totu nu sciú ce va se dica a ferbe bine; s'í cându d'omn'a are vre o superare in casa, iese totu-de-a-un'a in bucatarie, cá se-si verse aci superarea. Nu, o stap'ena in casa nu erá de locu dupa gustulu cocón'ei Mi'a s'í deóre-ce ace'a nu se t'êneá nici de conditionile mele de viét'ia, noi t'ota viét'ia poteám se traimu fericiti intre asemene impreg'iurari, déca nu me puneá pecatele se-mi procurezu o echipagie s'í unu visitiu.

Ce d'uchu necuratu a po utu se-mi bage as'ia cev'a in capu? D'ora eu esiám cum se cade la cale cu birg'ia ce o aveám abonata? Inzedaru, eu trebuíám se am o echipagie proprie s'í in scurtu t'empu s'iedeá in bucatarie unu visitiu sdravenu s'í mâncá cu multa indestulire bucat'ielele cele bune, pe care cocón'a Mi'a i-le puneá dinainte. Se vedeá, cá elu sciú se-i apretieze art'a; mai multu, se pareá cá veneratiunea ce o aveá pentru produsele de arta o transportá asup'r'a creat'orei s'í incepu se-a face curte in t'ota form'a.

Nici-odata nu mi-ar' fi trasutu prin minte, cá unu moritoriu ar' poteá se intreprinda unu asemene lucru s'í fiindu-cá in urm'a acesteia lasase-mi neobservate t'ote semnele acestei aderent'ie, catastrofa a venitú f'ara veste preste mine. Cocón'a Mi'a, care de mai multe dile amblá incóce s'í incolo surid'f'endu dragalas'iu s'í fac'undu o mutra smerita, intr'o buna deminét'ia 'mi spuse, cá ea voiesce s'è se schimbe. „Intrucátu?“ O intrebáiu eu, nefiindu in stare a s'í presupune o legatura intre notiunile „casatorie“ s'í „cocón'a Mi'a.“ „E Tom'a, visitiulu, domnulu meu,“ 'mi d'ise ea cu s'f'itiune, „f'ara indoéla unu om as'iediatu s'í onestu — dar' starue asiá de grozavu, cá me temu cá in patruspred'iece dile trebue se iesu de aici. Noi adeca ne-am cruçiatu câte cev'a, Tom'a s'í eu, s'í voimu se ne arang'iamu unu restaurantu micu. 'Mi pare reu de d.-v'ost'ra, cá-ci 'mi merge atátu de bine aici.“ ...

„Ce se iesi?“ Strigái eu spariatu, „ast'a nu o poti face cocón'a Mia; eu suutu indestulitu cu d.-t'a s'í cu Tom'a. Casatorit'ive, dar' remaneti la mine; am se ve dáu plata mai mare, totu ce voiti, numai nu ve duceti de la mine!“

„Me rogu domnule, cá femeia maritata nu vreáu se remánu in slujba s'í propriulu nostru restaurantu este visulu inimii mele. Eu adeca suntú fórt'e romantica s'í sentimentalá s'í totu-de-a-un'a am avutu fantasii frumóse. Inse nu-mi potú ajutá, pe câtu 'mi pare de reu — eu trebue se me ducú.“

Cu batist'a la ochi es'í cocón'a Mia din odaia. Eu desperatu, me aruncái pe canapea s'í 'mi faceám feliu de feliu de gânduri. Nici o femeia pe lumea ast'a nu ferbiá asiá cá ea, déca se duceá, trebuíá se iau unu barbatu in loculu ei. Unu bucatariu románu la t'ota in-t'emplarea 'mi sciá gatí carnurile, dar', vai, desertele! Cum aveá se remána cu desertele! Unu francesu mi-ar' face

nesce talmosiu-balmosiu, cã asiú capetã mereu friguri. Unu neamtïu, desî bucatariu nascutu, nu aveã ce'a-ce eu de obiceiú numiãm „repertoarulu cocónei Mia.“ Trasêi clopotelulu sî minune! Cocón'a Mi'a venise ea ins'asi.

„Bine, cã vîi 'i-i dîsei, „am se vorbescu cu d.-t'a. D.-t'a nu poti se te duci. D.-t'a sci, cã eu nu me potu lipsi de d.-t'a.“

„Dar' eu am promisu Tomei sî nu mi-e permisú se-i rupu inim'a,“ dîse cocón'a Mi'a. „Suntu de-o natura cu multu mai sensitiva, decãtu se me jocu cu sentimentele unui barbatu.“

Oftãi sî inchisei ochii.

„Mai pofititi cev'a, domnule?“ Intrebã ea.

„Am se moriu de fóme,“ 'mi fû respunsulu.

„Nu, domnule; ce e dreptu, mâncarea nu ve va placeã, dar' totu aveti se mâncati. Sî cãtu de bucurosu ar' fi altulu in loculu d.-vóstre.“ Éra disparã, acum inse nu o mai chiamai pe ea, ci pe Tom'a.

Elu intrã in launtru, stergãndu-si buzele; de-siguru cocón'a Mi'a i-a datu vre-o bucatara buna. „Toma“ 'i-i dîsei eu, sîedi sî me asculta. Aflu tocmai cã ai de gãndu se-mi furi pe cocón'a Mi'a. Ast'a me surprinde sî o desaprobã.“

„Noi amendoi suntemu maioreni sî nu suntemu sclavi,“ respunde visitiulu.

„Dar' ar' trebui se ve gãnditi la mine,“ dîsei eu.

„Ast'a am facutu-o; vorbiseramu de d.-vóstra sî gãndiãm antãiu se remãnemu la d.-vóstra — restaurantulu inse totu e mai bunu, sî apoi domnule, placeã-v'aru d.-vóstre, chiar' se nu fiti de locu gelosu, decã nevést'a d.-vóstra s'ar' ingrigi de economi'a sî persón'a altui'a?“

„Prin urmare voi nu voiti se remãneti!“ Dîsei eu desperatu.

„Nu, multîemimu frumosu, eu suntu unu neamtïu sî cas'a mea e pentru mine o fortaretã. Loculu e bunu, ce e dreptu, dar' Antãiu 'mi umblãse gãndulu la o mica cameriera din vecini, — e fórtè frumósa sî abiã de sieptespre-diece ani; inse eu nu am crutiãtu nimicu, ér' cocón'a Mi'a fórtè multu. Pentru acést'a omulu usóru póte se suferè prosti'a sî nasulu ei celu nodorosu. Déca ce'alalta ar' avé cev'a apoi de, — dar' tocmai cã ea nu are nimicu.“

„Cãtu a crutiãtu cocón'a Mi'a?“ Intrebãi eu.

Elu 'mi spuse sum'a sî apoi 'lu demisei. Pe elu 'lu poteãm acum cumperã, dar' cãtu o fi avendu se fie pretiulu cocónei Mi'a? Inca in ace'asi séra me hotarfi alu afã. Tom'a erã la cai, servitóra erã dusa de-acasa. Me dusei in bucatarie sî afãi pe cocón'a Mi'a cu o batista la ochi. La intrarea mea, ea se spariã sî se redicã.

„Siedi numai, cocón'a Mia,“ dîsei eu, luãndu unu scaunu. „Ce mai supã ai avutu astadi, ce mai friptura! si-apoi salat'a ace'a! Eu nu potu se traiescu fãra d.-t'a, gãndesce la miseri'a mea, decã d.-t'a te vei duce!“

„Eu me gãndescu,“ oftã ea.

„Ei, atunci remãi.“

„D.-vóstra nu veti presupune, cã eu se rupu inim'a bietului Toma.“

„Dar' 'mi rupi d.-t'a pe a mea, cocón'a Mia.“

„Nu, eu nu credu, cã inim'a are cev'a de a face aci, numai stomachulu e interesatu, ast'a o sciu eu prea bine.“

„Se dîce inse, cã prin stomachu duce calea spre inim'a barbatului.“

Cocón'a Mi'a me priviã indelungatu. „Eu am venitu,“ continuãi eu, „cã se te abatu dela ide'a, de a me parasí. Ce ti-asiu mai poté acum spune?“

„Ce'a-ce a-ti poté se spuneti, nu veti voi,“ respunde cocón'a Mi'a. „Vedeti, mi-se ofere unu omu cinstitu sî eu nu-lu potu respinge — decã nu cumv'a mi-se va oferí unulu mai bunu.“

„Sî decã s'ar' intêmplã acést'a?“

„Atunci m'asiu mai gãndi sî eu.“

Eu tãcui sî me uitãi la cocón'a Mi'a. Ca din intêmplare redicã ea coperisiulu de pe o cratitiã sî se uitã in launtru. O aroma delicata esise de acolo asiã cã fia-care nervu 'mi incepù a bate.

„O nóua bucata?“ dîsei eu incetu.

„Cev'a de totu originalu,“ dîse cocón'a Mi'a.

Mirosulu aveã cev'a ce te ametiã, ce te invingeã cu deseversfre. Ori-ce resonamentu dispãruse faciã cu puterniculu impulsu, de a-mi asigurã aceste placeri ceresci.

„Cocón'a Mia,“ dîsei eu rapitu fãra unu lécu de resistentiã, poterea-si eu se fiu ace'a partiã mai buna?

„Credu diéu eu,“ fû respunsulu.

„Atunci mãrita-te dupa mine sî remãi aci.“

„Sermaue Toma!“ Oftã cocón'a Mi'a. „Dar' trebuie se o marturisescu, domnule, cã pe d.-vóstra de vre-o cãtiv'a ani incóce ve iubescu in taina.“

Diú'a urmatóre avù o scena cu Tom'a, dar' 'lu potui cumperã, luã pe tener'a cameriera sî abdisè de gãndulu la unu restauratu. Ce me privesce pe mine eu me cununaí in septemãn'a trecuta cu cocón'a Mi'a. Cãndu sîediurãmu prim'a séra impreuna, 'mi dîse nevéstã-mea:

„Dar' cum stãmu, draga, te-ai ingrigitu tu sî de o bucatarésa?“

„D'apoi scumpa,“ 'i-i dîsei eu, tu cu talentele t'ale nu ai trebuintã de bucatarésa?“

„Asiã credi tu?“ Dîse avocat'a agitata. „Ei, decã credi, cã eu me voiu mai duce acum in bucatarie, acum, cãndu suntu dómna, te insieli amaru. Én' te ingrigiesci la momentu de o bucatarésa séu remãi fãra amédi!“

„Iubite cetitoriule, — compatimesce-me!“

DIVERSE.

Cronica. — Mutarea direcțiunii postale la Clusiu. Directorele telegrafo-postalu din Sibiu, Bene, a fostu dfilele aceste la Clușiu, că se inspecteze locul in care sî planurile dupa care se va cladi edificiulu pentru acêsta direcțiune ce este a se permutá dela Sibiu la Clușiu. Dênsulu a gasitu locul acomodatú sî planulu corespunditoriu sî si-a exprimatú speranț'a, că acestu din urma va obtîné sî aprobarea ministeriului de comerțiu. Din Clușiu directorulu Bene a plecatu la Budapest'a că se confereze cu ministrulu Baross totu in acêsta cauza. — Déca planurile voru fi aprobate in ministeriu, la primavéra va incepe cladirea localului sî ast'felu direcțiunea telegrafo-postala póte pe tómn'a viitóre va parasí Sibiulu sî se va mutá in Clușiu.

Regularea proprietatii. Ministrii ung. de interne, de justiț'a sî de finanț'e au esmisu o circulara referitórie la regularea proprietatii sî la comasat'ia in Ardealu, precum sî pe teritoriile fostelor comitate Crasnu'a, Solnoculu de mijlocu. Cetatea de pétra sî Zarand cu indrumare, că unde suntu mlaștine ori locuri acoperite cu apa statátore, partile interesate se fia facute atente. că se ingrigiésca, in propriulu loru interesu, inca inainte de clasificare, de lucrările pentru scurgerea apei, avêndu a face planurile pentru aceste lucrari gratuitu oficiulu inginerilor de câmpu din Budapest'a cerculu 7. Déca scurgerea apei apare că neesecutabila inainte de regularea proprietatii, atunci la nóu'a impartire se se separe locul pentru gróp'a cea nóua, că ast'felu se se impedece imbucatat'irea de mai târdú.

Activitatea oficerilor rezervisti. Pentru a se mai acoperi o parte din lips'a de ofiț'eri activi, se voru activá sî in 1890 unu numeru de sublocotenenti rezervisti. Acesti'a au sî fostu incunosciint'iați de comande corporilor de care se tiênu, că, déca voiescu a intrá in armata cá ofiț'eri activi, se-si dea petitiunile la comande de corpu pâna la 1. Decemvre n. Cei lipsiti de mijlóc'e se declare acêst'a in petitiu, sî atunci voru primi in tîmpulu serviciului de proba competint'iele obiç'nuite dupa gradu, nu inse sî cheltuelile de caletoria, impreunate cu esamenulu, cu esercitiile de mapare sî altele. — In petitiuni au se arete sublocotenenti rezervisti, déca voiescu a incepe serviciulu de proba la 1. Ianuarie ori la 1. Maiu.

Reorganizarea scóleloru de cadeti. Ministrulu de resboiu a ordonatú urmatórele relativu la scólele de cadeti: — Elevii asentati ai scóleloru de cadeti se voru numi „frecuentanti“, é' cei neasentati „alumni“ (zöglinge). Elevii, cari pâna la inceputulu anului 1889/90 au terminatu anul alu 17-lea din viét'ia, dar' nu suntu inca apti pentru serviciu, voru fi asentati, numai dupa absolvarea scólei. Asentarea sî inrolarea absolventiloru se va face conformu legii militare sî analogu cu a absolventiloru din academiile militare. Alumnii scóleloru de cadeti suntu datori se dee salutulu de onóre Maiestatiloru Loru, membriloru Casei domnitóre, generaliloru, ofiț'eriloru, subofiț'e-

riloru, preotiloru sî functionariloru militari in uniforma sî profesoriloru loru civili. Competenț'a eleviloru se va numi pe viitoriu „bani de busunariu.“ Adjustarea rămâne totu cea vechia, cu mici modificatiuni. In locu de distinctiunile de pâna acum (stele) alumnii voru capetá dupa gradulu de progresu in studii distinctiuni analóge celoru din scólele reale militare. Afara de ace'a voru portá portepée de subofiț'eri la baioneta sî golonu de corporal la chivera. Bort'a de auru dela máneci li se lasa sî pe mai departe.

Tarifulu pe zone sî unele reforme la calea ferata. Introducerea tarifulu pe zone pentru liniile ferate ale statului are succese. Ast'felu dupa raportulu mai nou alu ministrulu Baross, dela 1. Augustu, cându s'a introdusu tarifulu pe zone, sî pâna la 10 Octomvre, numerulu caletoriloru s'au urcatu cu unu milionu sî jumetate, é' alu veniteloru cu 441.000 fl. Succesele aceste din luna in luna suntu totu mai mari. Pentru comoditatea publiculu caletoriu inca in decursulu acestui anu se voru introduce pe anumite linii ale căii ferate vagóne pentru dormitu. Pentru intrebuintiarea acestor'a caletorii voru avé se plătésca o supr'ataxa nóptea de 4 fl., diu'a de 2 fl. — Apoi de aci inainte se voru poté capetá bilete de caletoria atátu la poste câtu sî la hoteluri mai mari.

Culesulu viiloru in Romania a fostu celu mai bunu. Strugurii in calitate suntu cu multu mai superiori cá in anii trecuti, é' incátu privesce cantitatea, proprietarii de vii, ne mai avêndu vase de ajunsu, au fostu necesitati a face gropi mari cimentate in pamentu sî acolo au slobozitu mustulu. — Mai multe case franceze cumpera in cantitati mari vinurile române, cari s'au doveditu de fórte bune pentru fabricarea șampaniei.

Societatea lit. „Petru Maioru“ a tinerimei universitare române din Budapest'a s'a constituitu alegêndu-se in Comitetu Pres.: Pavelu Oprisia, stud. phil. Vice-pres.: Valeriu Branisce, stud. phil., Secretariu: Josifu Blaga, stud. phil., Cassariu.: Emilianu Popescu, stud. phil., Controloru.: Vasile Moga, stud. techn., Bibliotecariu: Joanu Onciu, stud. techn., Notariu: Joanu Davidu, stud. jur. sî George Juga, stud. phil., Economu: Petru Anca, stud. jur., — é' in Redactiunea foii „Rosa cu ghimpi.“ Redactoru Virgilu Onitiu, stud. phil., Titu Nonu Babesiu, stud. jur. sî Colaboratori: Titu Nonu Babesiu, stud. jur. sî Valeriu Onitiu, stud. phil., — apoi in Comisiunea literara: Pres.: Virgilu Onitiu, stud. phil., Referent.: Joanu Costa, stud. phil., Membrii: Joanu Davidu, stud. jur., Josifu Diamandi, stud. com., George Juga, stud. phil., George Morariu, stud. med. sî Joanu Onciu, stud. techn.

Bibliografia. — Prim'a carte de cetire sî scriere dupa metód'a cuvintelor normale de C. Meissner profesoru de pedagogia sî directoru alu scólei normale „Vasilie Lupu“ din Iasi, sî Victoru Dogaru, provisoru la liceulu diu Iasi sî fostu revisoru scolaru. Aprobata de Ministeriulu instructiunei cu adres'a Nr. 16,163 din 24 Novemvre 1888. Editi'a I, Iasi, tipograf'a nationala, strad'a Alexandri, 1889. Acestu abecedariu, lucratu dupa metód'a analitica-sintetica, ofera folosulu practic prin paginile negre, ce imitêza tabl'a, punêndu ast'felu față in față literele sî cuvintele tiparite cu cele scrise, avêndu sî ilustratiuni pentru instruirea intuitiva. Pretiulu 50 bani (cám 22 cr.)

Carte de cetire pentru gimnasii, scóle reale, comerciale, pedagogice (normale) sî pentru scóla de adulti, de Iónu Popea, profesoru la gimnasiulu

românu din Braşov. Tom. I. Ediţiunea II. Editur'a bibliotecii Nicolae I. Ciurcu, Braşov, 1889. — Repede trecere a ediţiunii atâtău din această carte de cetire, e cea mai via dovăda despre drept'a apretiare a netagaduitei valori a acestei carti, care cuprinde cele mai alese bucati, de cetire pline de invetiaturi si exemple morale, pentru viet'ra sociala si povetie folositoare pentru viet'ra practica. Recomandam cu tota caldur'a această carte de cetire lucrata cu o rara pricepere si deosebita ingrigire, pretioasa nu numai pentru scola, ci si pentru familia. Pretiulu 1 fl 40 cr.

Religiunea crestina, cuprindându invetiaturi despre credinta si faptele bune crestinesci, pentru scolile elementare de ambe sexe, de *Ionu Popoa*, profesor la gimnasiulu românu gr. or. din Braşov. Ediţiunea VI. Editur'a bibliotecii Nicolae I. Ciurcu, Braşov 1890. Pretiulu 12 cruceri.

Istoria santa a Testamentului nou compusa pentru scolile secundare de *Chalistrat Coca*, profes. de relig. la scol'a reala sup. gr. or. din Cernautiu. Editur'a Fondului religionariu gr. or. alu Bucovinei. — Cartea acest'a este bene intocmita si intru tote corespunde recerintelor. Pretiulu e 85 cr.

Ritualu pentru pruncii din scolile elementare populare, de *Titu Budu* protopopu-parochu, adm. vicariulu etc. etc. — Pretiulu 20 cr. Recomandam introducerea acestui manualu in scolile populare.

Cursu metodicu de Istoria naturala pentru scolile populare de *Ipolitu Ilaşevici*, profesor de sciintiele naturale la gimnasiulu românu gr. or. din Braşov. Ediţiunea II emendata si amplificata in textu si cu ilustratiuni. Editur'a bibliotecii Nicolae I. Ciurcu, Braşov 1890. Pretiulu 30 cr.

Viet'ra lui Marcu Tului Cicero cu deosebita privire la corespondinta s'a epistolara, de *Ionu Valeriu Barcianu*, a aparutu in forma de brosiura si se pote procura de-adreptulu de la autoriulu in Timişor'a seu de la noi. Acestu studiu curatu literariu ofere, pentru bagatelulu pretiu de 45 cruceri, lectura pre atragatoria si instructiva infaşosindu elu cu tota claritatea si vivacitatea icone din periodulu celu mai maretiu, mai gigantic din Istori'a strabuniloru nostri, si anume din viet'ra marelui consulu si neintrecutului oratoru, domnu alu forului românu, *M. T. Cicero*. — Studiulu se mai distinge prin o limba romana curgatoria, curata si prin unu stilu ce se nisuesce a se apropiã de celu ciceronianu. Cutezamu deci a recomanda acestu studiu celei mai caldure spriginiri, mai alesu tinerimei studiose din clasele superioare, si de la diversele facultati, precum si tuturoru cari vreu se se misce in viet'ra publica si au trebuinta de cunoşcerea si cultivarea caracterului parintelui familiei seu a amicului, a barbatului de statu, seu a functionariulu intre feluritele impregiurari ale vietii.

In ore libere de *M. Elian* dela Gruea. Cu portretulu autorului. Acestu opu de 104 pagine cuprinde: *Nenciu, Mitia, La Mosi, Nota* — cari in-

tindu o lectura potrivita pentru de-a-ne petrece cu ea cateva ore libere. Pretiulu e 2 lei.

Procesulu de Presa alui Parteniu Cosma contra *Septimiu Albini*, pertractatu inaintea Gurtii cu jurati din Clusiu la 27 Martiu n. 1889 — Editorulu acestei brosiuri au purcesu din principiulu de dreptu „*Audiatur et altera pars*“ precum e si de doritu ca se nu fia nimene judecatu prin opiniunea publica fara de-a fi si densulu ascultatu.

Cuventare de aperare a d.-lui avocatulu *Ju-liu Coroianu* din Clusiu, tienua cu ocaşiunna procesulu cunoscutu alu d.-lui *Dr. V. Lucaciu*, a aparutu in limb'a magiara in care a fostu si rostita. Pretiulu e 20 cr.

Calendare pe anulu 1890. Amu mai primitu: *Calendariu* pe an. dela *Christ. 1890*. Anulu XI. Editur'a tipografiei diecesane din Aradu. Pe langa partea calendaristica bene intocmita, cuprinde *Siematismulu* Metropoliei ortodoxe-orientale romane din Ungari'a si Transilvani'a si alu Diecesei Aradului; apoi o bogata materia de lectura instructiva si distractiva, din care insemnamu aici: *Diu'a de mane, Banulu, Diu viet'ra unoru barbati mari, Influint'ra atractiunei corpuriloru ceresci asupr'a pamentului*. Cum trebuie se crescemu pruncii; si multime de poesii dela cei mai buni poeti ai nostrii; — apoi articlii din economia si higiena, — anecdote, glume, gacituri etc.

Calendarulu Poporului edatu de Institutulu tipograficu din Sibiu este celu mai eftinu *Calendariu* romanescu, cu tote ca are unu cuprinsu bogatu atatu in partea calendaristica catu si in partea de cetitu. Partea calendaristica este bene intocmita si imbogatita cu *Notitie economice*. Urmeza apoi pe langa altele indrumari cu privire la posta si telegrafia, — mesurile noue si vechi, — autoritatile besricesci in Ungari'a. Partea de cetitu cuprinde altele: *Mosiu Jon Roata*, — *Cine a scosu pe Adamu si Ev'a din raiu*, — *Desfundarea pamentului*, — *Secara*, — *Tieselatulu animaleloru de munca*, — *Unu tipu americanu*, — *Originea tiganiloru*, — *Ovreulu si Dorobantiulu*, — *Proverbii armenesci*; — apoi multime de poesii dela cei mai buni auctori, — mai departe anecdote, doine populare s. a.

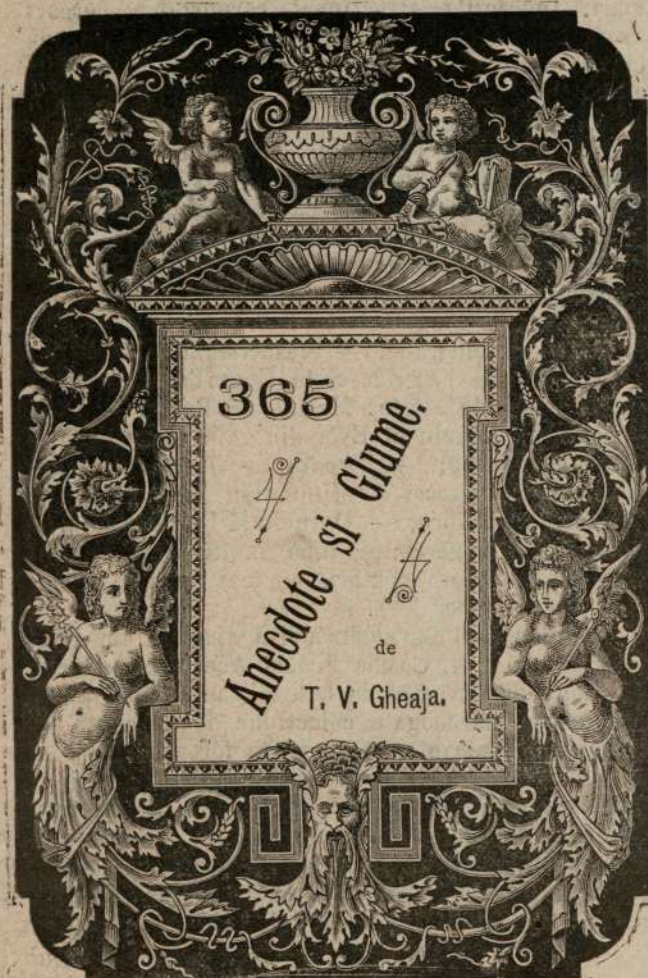
Calendarul Caraghiosului a aparutu in Editur'a bibliotecii *N. Cosma* in Iasi. Acestu *calendariu*, pe langa partea calendaristica bene intocmita cuprinde cea mai bogata colectiune de anecdote interesante si picante, mare parte forte frumosu si potrivitu illustrate; si intre tote aplicate varii si varii vignete care de care mai sioda. Preste totu *Calendariu* acest'a intinde lectura de distractiune pe care se n'o mai lasi din mana. *Calendariu* e tiparitu in 8° mare pe hartie fina si costa numai 1 fl. Se pote procura dela *Librari'a Editoria*.

D.-lu V. A. Urechia a cerutu ministeriulu de instructiune a României se-i publice cele 12 volumne ce le are gat'a asupr'a „*Istoriei Româniloru* din perioda dela tractatulu din *Cuciucu-Cainardji* si pâna la 1864“. In aceste volume se voru pu-

blică preste 3000 de volume, care au fostu utilizate de d.-lu Urechia, pentru a face o adevărata istorie socială a Româniloru.

Avisu! Se aduce la cunoștiința Onoratului Publicu român, că societatea „Petru Maioru“ a junimei române din Budapesta dispune încă de numeroase exemplare din opulu „Istoria pentru începutulu româniloru în Dacia.“ Acestu opu interesantu pentru fie-care român și omu inteligentu, care se interesă de trecutul națiunii române și de argumentele, cu cari Petru Maioru încă pe la începutulu vécului de față a documentatu originea latină a româniloru, este prea nimeritu cadou pentru fie-care școlă română și ar' merită se nu lipsesca din nici o bibliotecă română. Atragemu deci atentiunea Onoratului Publicu român asupra acestei carti pretiose! — Ea se pôte procură dela societatea „Petru Maioru“ din Budapesta IV. Sós-utza. Nr. 6. cu pretiulu de 75 cr. cu espediția cu totulu.

Chiar' acum au aparutu:

Pretiulu unui esempl. cu porto francatu 65 cr. Se pôte procură dela „Cancelari'a Negrutiu.“ în Gherla.

Proprietariu, Redactoru respundietoriu și Editoru: NICOLAE F. NEGRUTIU.

Gherla Imprimari'a „Aurora“ p. A. Todoranu 1889.

Glume. — Unu domnu care doresce se se însore se duce la una persónă care mijlocesce ast'felu de casatorii și cere se i se dè o veduva tēnera.

Afacerea merge perfectu.

Dar' înainte de a adresă cererea s'a veduvei, elu află că veduv'a propusa e o cocheta.

Domnulu se infuriéza.

— Ce ai de a-mi dice, respunse mijlocitoriulu, — mi-ai cerutu o veduva și éta t'ă-am gasitu, Dómn'a ce ti-o propusei abia de o luna a fostu parasita de amantulu seu, este prin urmare o veduva fôrte tenera.

Curagiu evreescu. La anul 1844 s'a dîsu Evreiloru din Romani'a că în compensatiunea drepturiloru ce li s'a datu se-si faca si ei o garda dintr'ai lor si se-o trimita la frontari'a de la Prutu.

— Bucuros, respusera ei, numai v'am rogă se ne datî gardisti de-ai d.-vostra, care se pazesca pe-ai nostrii pâna acolo.

Intre finantiari. — Femei'a t'a te însiela, scumpulu meu. Tu nu te incredi pôte încă?

— Nu, de siguru.

— Ei bine, credu că e datori'a mea de a te informă, că ea te însiela cu...

— Oh! te rogu nu-mi spune numele seducatoriulu... pôte se fia vre-unulu care 'mi datoréza bani, si atunci nu voi mai indrasni se-lu imprumutu, sciendu că e isieltoriu!

Visasemi că o mare nenorocire o se-mi vina; m'am dusu la o carturarésa și mi-a spusu că am se me însoru.. Éta-me liniscitu.

Caus'a tardivitatiei. E unulu dupa medjulu nopției. X. merge incetu și parcă dă indaretu legându-se.

— De ce nu mi-o fi sporindu calea? dise unui amicu.

— Pentru-că ai beutu multu.

— Ba eu credu fiendu-că am mâncatu prea multi raci.

Unu adevératu domnu. X... unu incapatinatu érá murdariu de prafu.

— Se-ti dáu o perie, se te cureti i dîse S.

— Ce? respunse X... superatu, ôre, eu sum slug'a mieu?

Servus amice! Da mai traiesci. Am fostu auditu că te-ai însuratu!...